

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: **Rieger Imre.**

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, BOROS GYÖRGY, BOGA KÁROLY, DR. CSERNÁTONI GYULA, SZIRJÁK ALBERT, DR. FERENCZI ZOLTÁN, SÁNDOR JÓZSEF.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt. félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttanak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (Lyceum-épület); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — NAGY KÁLMÁN közs. isk. igazgató, egyleti pénztárnok czimén — a **Kiadó hivatalba** (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

A természet-tudományok tanításáról.

(Vége.)

Az olvasókönyv tárgyát e téren azzal kezdené, hogy állatfajoknak a leírását adja; ilyen leírások természetrajzi vázlatok lennének a hollóról, a pillangóról, a méhről, pókról, a tevé és elefántról. A rendezésben szabályszerű sorrend nem adható; mert az a szerző belátására bízható, épen úgy mint a tárgyalás vagy tanítás a tanítóra. A cél az, hogy mindig olyan kezeltessék, mi bármi módon, részint ismeretesség, vagy híresség által a gyermekekben érdekeltséget képes fölkelteni. Például minden gyermek tavasszal lát pillangót, milyen könnyű ezt tanítási tárgyal felvenni. A személyes ismeretség már megvan, az olvasó könyv erre támaszkodva érdekes felvilágosító anyagot nyújthat és azzal a természetrajzi oldalt kiegészíti a gyermeki fogalom körében, t. i. hogy az a rovarok osztályába tartozik, hossza a fecskékre emlékeztető szárnyakon apró pikkelyek vannak innen kapja a rend a pikkelyröpü elnevezést, virágnedvvel táplálkozik egyébbel nem; mert szája alkotásával más táplálékot fel sem vehet, tiz tapogatója van, ez érzéki szerve. szemei összetett recze alakúak, átváltozásai alakjai: pete, hernyó, báb és újból a pillangó, és ezt beosztva is tárgyalhatja az olvasókönyv korosztályok szerint is.

A növényországnak nincsen populáritása, a személyes ismeretség és érdek is szűkebb körre szorul. Miféle vizás dolog volna, ha az erdők csudáját egymás-mellé helyeznők p. o. a majom kenyér fát és a füge fát; ámbár a nagyság ellentéteire a legjobb például szolgálhatnak; de homokban az egyik soha, a másik nagyon ritkán látható és így róluk csak hiányos fogalmat alkottathatnánk. A virágok tanításához már a költészet is segítségünkre jöhet. Ehez járulnak még az ismert vélemények és gyümölcsfaínek vázlatos leírása. Mindezek felett olyanok, melyek a háztartásban szerepelnek és honiai. Fűvészeti képzés nem népiskolába való. Rendszer tanítása a későbbi tanítás feladata lesz. Az ásványok vázolásában hasonló nézetpontok vezérelhetnek az ismertebbek és ezeknek feltűnőbb minőségei és hasznok felsorolása, valamint nevezetességek és ritkaságuk által szolgálhatnak leírásra úgy, mint tanításra tárgyal.

Az olvasókönyvekben nem lesz szükség a rendszerre figyelemmel lenni lenni, mert azt a szerző kiválaszthatja a tudományból, céljának megfelelőleg tetszése szerint.

Az osztályozásani a sorrend tartását már az is feleslegessé teszi, ha meggondolva előre bocsátjuk, hogy erre még lesz idő. De most sem marad az anynyiban, a mennyiben azt a gyermek megértheti, mert ha így fejezzük ki magunkat, „a pillangó a rovarok rendjébe tartozik“, már kezdete az osztályozásnak megvan, mely egyszersmind arra is mutat, hogy azon olvasókönyvben már a pillangóról volt másutt egyéb is megemlítve, vagy ha éppen nem a pillangóról, de másutt volt az említés, talán más rovarokról, mert ha a tárgy nem így tárgyalatnék, akkor az értelem zavarossá válna. Ilyen esetben a módszeres tanítást más módon is lehetne eszközölni. A közönséges pillangónak kinézését és alakját először kellene leírni és azután, mihelyt a gyermek valahol meglátná, egyet ezek közül az emlékezetében maradott és megtanult fogalmakkal összeegyeztetné, vagy jobban mondva a tanulás vagy róla olvasás után jobban megtanulná azt ösmerni.

Csak ezek után kellene az éppen nem szembeötlő szervekre a figyelmet felhívni vagy azon nevezetesebb olyan szervezet vagy szerkezetéről szólni, melyet a nagyítóüveggel fegyverzett szem láthat. A módszeres tanításnak egy ilyen leírás megfelelne. Az után a leírásokat úgy kellene szerkeszteni, hogy az általános átnézetet eszközölkjék és az átváltozás megismerését természetes példányokon vagy rajzokból látva felfoghatóvá tegyék.

A helyváltoztatási működések, milyen járás, ugrás, repülés, futás stb. ezek mindmegannyi kiegészítő részei a természeti oktatásnak éppen olyan érdekes leírasi tárgyat szolgáltatnak, mint a mily nevezetes és értelemfejlesztőleg lehet leírni a táplálkozás törvényeit az egész természetben. Az osztályozás csak az alakbeli változás által tüntethető fel, hiszen ezt is lehet könnyen érzéketíteni. Olvastassunk csak ezen három állatról: a légy, méh- és a pókról, három különböző alak, feltűnőleg eltérő testalkattal, egy összehasonlítási kísérlet mindjárt feltűnteti a három különböző osztályt. Tehát bár nem éppen szabályszerűen felsőbbrendű és alsóbb álla-

tok vannak leírva, de a kellék mégis meglesz a megkülönböztető ítéletnek a gyakorlására, az ilyen műolvasókönyvek használata ismert példákkal az ismeretlenre a bizonytalanságra a biztosra, az egyénről vagy fajokról az általánosra lépésben halad. A példával felvett egyén ismerete és érdekessége biztosítja a tanításban a rendet. A gyermek férfakkal, nőkkel, fiukkal és lányokkal, macskákkal és kutyákkal, lovakkal és madarakkal sokkal hamarabb ismerkedik meg, mint bármilyen egyébekkel.

A tudományos állattanban az állatok szellemi sajátságai legutoljára említettek meg, de sőt gyakran ha ezen sajátságokat nem is tagadják meg, nem is említik fel. Ez által ismeretünk az emberi és állati élet körül hiányossá lesz, úgy hogy csak a vonzalom vagy éppen más állatok iránti viszonyok lesznek képesek figyelmünket az állatok benső életére irányozni. A természetrajz tanítója és a természetvizsgáló iránya ellentétes, innen van a kettő között az a nagy távolság, melyet kiegyenlíteni sem egyik sem másik iskola hivatásának nem tarthat.

Az bizonyos, hogy a természetrajzi oktatást három korszakra kell osztanunk. Az elsőben az összefüggés nagyon laza még és csakis a példákra szorítkozik. Ebben a korszakban rendszerhez nem köti magát a tanító, hanem azt választja ki tanítása tárgyául, a mi a gyermeki érzésben az érdeket felköltheti. Tehát a már létező benyomásokat, melyeket állatok, növények és az ásványok a gyermekek lelkében felköltöttek, tovább vezet. Ezután jön egy másik szakasza a tanításnak, hol a tudomány a jelenségekről felvilágosítást ad, de még csak az értelemhez mérten és nem a rendszer kívánalmainak megfelelőleg. Itten már a módszer berendezése nem mindegy. A leírásoknak mindig valamely már ezelőtt nyújtott tanításra kell viszonylani vagy hivatkozni és ebben a szakban a későbbi tanításnak az alapját letesszük, még ezen menetnél is az irányelv az ismertről az ismeretlenre, az egyszerűről az összetettre vezérlés. És ez is még meglehetősen távol van a harmadik szakasztól, mely mint utolsó szakasz, a tudományos osztályozás alapján áll.

A két első szakaszban a természet három országának szorosabb viszonyítása adja a tanítási anyagot.

A harmadik szakasz már túl kell hogy haladjon az elemi tanulmányok körén. Legjobban túloznak a középiskolák a természettudományok tanításában. Ezredévénél már több annak, hogy e neme tudományoknak különböző módon műveltetik és minél nagyobb buzgalommal művelték, annál inkább eltávolítottak az egyes szakok egymástól. A tudományok atyja Aristoteles megkísérette mindazon tudományt, mivel az emberi elmék biühattak összegezni és mit kellett hogy ezen eljárásánál tapasztaljon? a tudományokat egyes szakaszokra szét kellett hogy bontsa. Ezen idő óta a természettudományok kiterjedés és számban nagyon sokasodtak, új szakmák állottak bennök elé és másoknak belőlük ki kellett hogy váljanak, ismét másokat fel kellett melléjük mint segédtudományokat venni, azért, hogy ezeknek megtanulásával az egész feletti áttekintés könnyebb vagy éppen biztosabb legyen. A szélesebb értelemben vett természettanból a jelenségek tanából mint önálló tudomány fejlődött ki a vegytan. Ettől az időtől kezdve a jelenségek körrajzára nagyon kezdettek figyelni. Még is nincsen nehezebb dolog, mint a természettannak valamely jelenségét meghatározni, hogy azt hová lehessen találóan besorozni; mert általában mindaz, mit érzé-

keinkkel észrevehetünk, ezen disciplina körébe sorozható. Az élettelen avagy szervetlen tárgyakat vizsgáló mindig gondolkodásba esik és tartózkodóvá lesz, akkor, midőn az élő természeti lényeknek sajátságait kell hogy tanulmányozása tárgyává tegye. Ekkor már nem elégségesek a kutatásra a természettani növények, itten a fisiologia lép fel, mely ugyan a phisikai törvények alapján állította tanait fel, de mint önálló tudomány már, külön törvényei is vannak. A világegyetemről — Cosmologia — is szólottam, ámbar a leírható elemi részekből vált ki és épült, de ma már a természettantól elválva önálló tudományává vált.

Az érdeklődés a természetudományok iránt mindig megvolt. Mert a tudományosság korábbi szakjaiban, midőn még a természettudományok korántsem voltak a gyakorlati életre olyan sokféle módon alkalmazva, mint ma, e tudományok üzettek és elvontan par excellence a philosophia körébe tartoztak. — Az újabb időben először a természettan hagyta el a philosophia kötelékét.

A XIX. században elveszett a kedv a philosophia iránt, mert a milyen irányba az tereltetett, a jelenkor természetvizsgálóit nem volt képes többé kielégíteni. Ezenkívül a megkülönböztetésre még azon ok is befolyt, hogy a természettudományok anyaga olyan rohamosan növekedett, hogy ezzel lépést tartani a philosophia nem tudott és a kísérletező vizsgálódás sokban különbözik a philosophia elvont speculáló módszerétől.

A mult században a természettan a jelenségeknek csak általános részeit vagy éppen úgyszólván körvonalait igyekezett megfejteni, addig ma az egészet a legaprólékosabb részleteiben kénytelen vizsgálni és fejtegetni. De éppen azért ilyen módon az iskolában egész terjedelmében tanítani nem kell és nem lehet, hanem csak annyira hogy a gondolkozó és mivel névre igyekvő ember elméjében a természettani dolgokról egy maradandó képet alkothasson. Mert a jelenségek éppen oly számosak, mint a kísérletezésre feltalált műszerek a mi magát a kísérletezőt is már egészen háttérbe szorítja.

A matematikai természettannál éppen hasonló esetet találunk. A készülékek itten is olyan sokfélék, hogy kezelésök sok gyakorlatot kíván; szélesebb körű oktatást csakis az egyetem adhat belőle és nem az alsóbb iskolák.

A vegytan tanításáról is szintén csak azt mondhatjuk, mit a természettanéről, ezen új tudomány annyira bővül, hogy szinte aggodalommal gondol az ember arra, hogy hol van egyes emberben azon áttekintési képesség, melylyel beláthatná csak körvonalait ezen tudomány újabb haladásának. — A jövőnek van fenntartva a természettudományokban egy bölcselmi rendszert felállítani, a mely az emberi gondolat-fejlesztés és minden szükségességnek megfelelően A jövőnek van fenntartva az is, hogy ezen bölcsészeti rendszert, vagy jobban mondva a természettudományok bölcsészettét a fejlődő ifjuság elméjébe úgy oltás be, hogy az emberi gondolkodás képességével összhangba jöjjön. Ezen az úton haladva és ilyen célra törekedve, azon ellentét is el fog simulni, mely a gyorsan felvirágzó tudomány és a bölcsészet között kifejlődött.

Ha valaha és valahol úgy az iskolai tudományoknál mind a tudásban, mind pedig a tanítási módszerben harmoniának kell lenni. A tudás határát minden vizsgáló érzi.

A természettudományok tanításánál a tanár vegye figyelembe a taníthatás határát, mert a cél nem az, hogy a természetiek egyes szakából egyoldalú oktatást adjon, az sem, hogy a lehető legtöbb szakmából egy keveset felületesen odadobva a tanítványokra erőszakoljunk, mert ez éppen olyan semmit érő volna, mintha mindent belőlük egyenként, mint szükségessé tanítanánk.

A népneveléstől kezdve a középiskola végéig, a nevelés és a képzés a fődolog. Minden tudomány ezen keretben csak olyan határig vihető, míg az idő és tanítványok igényei követelhetik. Vegyük és állapítsuk az iskolai tantárgyak között a viszonyosságot az egyik tárgyban úgy, mint a másokban összhangzást és ez a gyermekek fejlődésében egyensúlyt idéz elő.

A természetiek tanítását csak azok szeretnék még szűkebb körre vonni, kik a tudományban is elsőbbségi fölényt keresnek. Am miattam ez lehet a hivatás és a külvilág tudományai között; de az iskolában ilyen nem ismerék.

Az életrevaló nevelés nem fürkészik ilyen után, hanem a természettudományok oktatása által is minden tekintetben még a nemkülönbségre sem figyelve, mert a szellemi művelődés, a felvilágosodás joga mind a két nemre nézve az emberi társadalomba ősi jog és az emberiséggel közös — képez, buzdít és nemesít.

Dr. Bartók István.

Az iskola egészségügyi szempontból.

Dr. Rózsahegy Aladár egyetemi tanár ur f. év május 28-án a II-ik községi elemi népiskola egyik tantermében szabad előadást tartott az iskolai egészségügyről.

Az előadó tanár úr nevezett iskolát következő szempontokból vette tárgyalás alá: az iskola helyisége, az iskolaépület beosztása és berendezése, a tanterem nagysága és alakja, a falak színe, padozat, a természetes világítás, az ablakok, a szellőző és fűtő készülékek s végül az iskolapadok.

Első és kiindulási pont: az iskola helyisége. Előadó tanár úr ez iskola helyiségét a czélnak és kívánalmaknak egyaránt megfelelőnek tartja s különösen helyesli, hogy ez iskolaakként van építve, hogy minden oldalról szabadon áll, mi által a fülledt levegőtől, nemkülönben a netalán zajos mesterséget folytató szomszédságtól s több hátrányos és kellemetlen dolgoktól mentve van az iskola.

A nevezett iskola tantermei 2 méterrel hosszabbak a kellettnél, mi nem kevésbé veszélyes különösen a hátulso padokban ülő gyermekek látszerveire. Ezt eltekintve megfelelnek a czélnak s különösen megfelelnek akkor, ha egy tanteremben a létszámot maximum 60-ra redukálhatnók. Ha e tekintetben a külföldöt nézzük, ott egy tanteremben a létszám maximuma 40.

Az iskola falak színezésére a fehérenél sokkal jobb a tengerzöld szín, mely a francia iskolákban czélszerűsége által nagy tért hódított.

A padozat, tartóssági szempontból, legjobb, ha kemény fából készítették s a pórtól hogy mentől inkább

mentve legyen az iskola, czélszerű viaszszal és terpentiu-olajjal bevonni. Azonban a lágy fából készített padozat is jó, ha lenmagolajjal preparáltatik.

A természetes világítás a lehető legrosszabb, a mennyeiben a tanterem ablakai két oldalról vannak beállítva. A két utcára nyíró ablak határozottan veszélyes úgy a szembe levő tanító, mint a szembeülő gyermekek látszerveire. Ezen ablakokat feleslegessé lehetne tenni az által, hogy az egyik tanteremnek délre, a másik tanteremnek északra nyíló 4 — 4 ablakait úgy szélességben mint magasságban megnagyítanók. Hátrányosak az ív alakban üvegelt ablakok, mert a világítás ez által is veszt. Az oldalvilágítás helyett sokkal jobb a felülről jövő világítás, azonban ennek beállítása igen költséges.

Nevezett iskolánál használt ugynevezett Meidinger-féle szellőző készülék nem felel meg egészen a czélnak, mivel nincs elég léghuzama.

A szintén Meidinger-féle fűtő-készülék eléggé megfelel a czélnak, ha jó tüzelőanyagot használunk. Ezen fűtőkészülék mintájára készült egy kemence, mely jobb az előbbinél, mivel a burok ennél cserép, míg a másikinál pléh.

Végül az iskolapadok nagyobb részének káros voltát bizonyítja be az előadó tanár ur, egyszersmind szemléltette azon testi ferdüléseket, miket a czélszerűtlen iskolapadok okoznak az iskolás gyermekeknél. Az ugynevezett Svéd- és Kunze-féle padok szerkezete nem jó. Sokkal jobbak a Feivel-féle vasszerkezetű padok, melyekkel ez iskola van berendezve.

Az olyannyira érdekes előadásnak e pár sor mintegy vázát képezi.

Azon tanügy iránt érdeklődő férfiakat, kik nem lettek szerencsések e valóban érdekes előadást meghallgatni, vigasztalja a mélytudomány tanár ur azon nyilatkozata, hogy ilyenmü előadásokat a legnagyobb készséggel fog tartani úgy iskolában, mint tanító-gyűléseken.

Sok ily tanügybarátot nemzetünknek!

E. Gy.

A rongyos egylet ügyéről.

Mindenekelőtt bocsánatot kell kérnem, hogy egy oly előadással foglalom le becses idejüket, melynek tárgya sem a pedagogia, sem a didaktika körébe szorosan nem tartozik.

De hát oly társaság van itt, melynek tagjai a népnevelés ügyével foglalkoznak. Ennélfogva szükségkép jó szívének van. És jó szívének megbocsátja nekem, ha kissé divergálok is attól az eszmekörtől, melyet az elmélet a pedagogia és didaktika határvonalai gyanánt kijelölt.

Az emberiség társadalmi bajainak főforrásai: a szegénység, tu-latlanság, és e két ikertestvérnek mostruo-zus gyermeke: a bűn.

A népnevelés állandó feladata: ezek ellen küzdeni, — végcélja: ezeknek kiirtása.

A népnevelés tehát és előadásom szerény tárgya: a szegény tanulókat segélyző egylet, összefüggenek.

Régi és állandó a panasz, hogy a tanköteles gyer-

mekek nagyrésze nem jár iskolába. Az iskolába nem járás oka részint a hanyagság, legnagyobb részben — a szegénység.

Ruha nélkül nem lehet iskolába járni.

Mig e bajon nem segítünk: lehetnek jó iskoláink és derék tanítóink, népnevelési munkánk mégis csak félmunka lesz.

* * *

De hát hogyan segítsünk? Az állam? Ennek elég baja van az állandó hadsereg öltöztetésével, meg a status-adósság fizetésével. *Városi vagy községi póttadóval?* Megverik az indítványozót. Alakítsunk olyan jótékony egyletet, melynek tagjai rendszeres évi díjakat fizesse-nek? Nem kapunk tagokat. A „lelkes közenség“ nem győzi már lelkesedéssel s még kevésbé — pénzzel!

Ha sikerülne is ily egylet alkotása: de állandó fenntartása alig. Beleunna közönség.

Pedig ide olyan segélyforrás kell, mely kiapadhatatlan. Mert szegény mindig van és lesz.

Ez a segélyforrás azokban a lomkamarákban található fel, mely minden háztartásnál létezik s melyet a jó emberek készségesen kinyitnak előttünk.

Ne vegyük el senkitől azt, a mire szüksége van. De kérjük el azt, a mit könnyen nélkülözhet.

És megkapjuk a bibliai kenyérdarabokat!

Minden háztartásnak megvan a maga lomtára. Elkopik, elszakad a ruha, elrongyollik a fehérenemű, csorbát kap a pohár, felgyül az orvosságos üveg, elvesz a lakat kulcsa, megkopik a kávéőrölő malma, elhasználják — kitanulják könyveiket a gyermekek: — mindez — s ki tudná megmondani, hogy még mi mindenféle? — a házi lomtárba kerül. Mert nem oly értéktelen semmik, hogy eldobni ne sajnálnók; de már nem is alkalmasak arra, hogy megszokott háztartásunknak rendes használatban levő tárgyai között maradhatnának. Bedobjuk hát a kamrába, pinczébe vagy padlásra — ki tudja: mikor és mire lesz jó?! Ott hevernek aztán heteken, hónapokon, éveken át, helyet foglalva — a gazda gondjainak szaporítására, tisztogató gazdasszonyok bosszuságára.

Ezeket a házi lomtárakat kell igénybe vennünk a szegény tanköteles gyermekek segédelmére.

Mert ezekből ajándékozhat mindenki, a nélkül, hogy megérezné. És mert minden elhasznált dolog lassanként a lomtárba kerül: nyilvánvaló, hogy a hol a házi lomtárakra támaszkodó „rongyos egylet“ létesül, ott a szegény tanköteles gyermekek javára nyitott segélyforrás kiapadhatatlan.

Mindenki gyakorolhatja a jótékonyosság erényét, a nélkül, hogy adakozásával önmagát rövidítené meg. Ilyen egyletből alig vonhatja ki magát valaki, a ki olykor-olykor habár csak egy rongydarabot is adni tud.

Ezekből az apróságokból kényelmesen ruházhatjuk a mi apróságainkat.

* * *

Tapasztalatra hivatkozhatunk. Kolozsvártt ezelőtt 4 évvel alakítottuk meg a rongyos egyletet. Azóta évenként 100 nál több szegény gyermek részesült az egylet jótékonyágában. Tanuim a város összes néptanítói.

Kolozsvár példája hatott. Az ország minden részében alakultak hasonló egyletek s működnek szép sikerrel. Tudtunkkal a következő helyeken alakultak ily egyletek:

Budapest, Eger, Nemetujvár, Gy.-Szt. Miklós, Satoralja-Ujhely, Ó-Szőny, Bukarest, Tisza-Roff, Brassó, Csákvár, Fogaras, Tergeny, Körmend, Szegszárd, Tiszoloz, Bátaszék, Esztergom, Szász-Régen, Szolnok, Orsova, Munkács, Nagy-Megyer, S.-Szt.-György, M.-Bánd, Duna-Szerdahely, Beregszász, Szeged, Mára-M.-Sziget, Ungvár, N.-Becserek, Tata.

Az egylet élére mindenütt tanfelügyelők, képezdei igazgatók, tanárok vagy néptanítók állottak. Ungmegyében a tanfelügyelő neje. Temesmegyében a főispán. És Budapesteni az egyik szabadkőműves páholy.

Hát minden nagy reklám nélkül (mert sehova sem küldöttük, a hova nem kérték alapszabályainkat) elfogadták az eszmét és virágoznak a rongyos egyletek.

Ámde Kolozsvárt kezdünk akadózni.

Adakozó volna. Az is van miből adni. Szegény tanköteles is van bőven.

Csak egyben vagyunk megakadva. Nincs gyűjtők.

Hát azért jöttem ide, hogy ezen a bajon segítsünk.

Nagyon kívánatos lenne, hogy jöjjenek segítségünkre a nők is. Ők ellenállhatatlanok.

De jöjjenek a néptanítók is.

Tudom, hogy a néptanítónak sok dolga van. Midőn beletekintek a néptanítók számára kiszabott munkakörbe, mindig eszembe jut a „Vén bakancsos“ népsziműnek az a jelenete, a hol az öreg obsitos felsorolja hogy mi minden kitelik ő belőle.

„Ha akarom doktor, ha akarom sirásó, ha akarom piktör, ha akarom bakter, ha akarom harangozó, gyalogposta, káposzta gyaluló, barom orvos, násznagy, lantorna készítő, órás, csész, jövendőmondó, kovács, patkányvesztő, halott-bemondó, vályogvető, eziterán játszó, muzsikos, ritmus csináló, poéta és azonfelül magyar ember.“

A mai néptanítók vizitkártyáikra — ha van nekik — felirhatnának még egy néhány titulust.

És én mégis idefordulok Önökhöz. És bizalommal jövök ide. Mert a kinek hivatása van a népnevelésre, annak lehetetlen, hogy jó szive ne legyen. És a kinek jó szive van, lehetetlen, hogy meg ne könyörüljön a szegény elhagyatott kisdedeken.

Hát én most mindazoknak a változatdús tarkabarka foglalkozásoknak a tetetejébe még azt is követelem a néptanítól, hogy legyen — rongyszedő is.

Igen! Rongyszedő. Azért, hogy a szegény, elhagyatott árvák didergő testét betakarjuk a fagyaló hideg ellen. Aztán iskolába vigyük és — csináljunk belőle értelmes, becsületes embert és jó hazafit.

Alkalmatlan foglalkozás . . . Talán kicsinyes is. De engedjék meg, hogy elmondjak egy keleti regét, melyet még gyermekkoromban hallottam.

Élt valamikor, valahol a Keleten egy hatalmas, nagy király. Bejárhatatlan országoknak és megszámlálhatatlan kincseknek ura. Rengeteg sok és nagy dolgokat vitt véghez életében. Damaskusnak tornya és a Libanonnak cédrusai eltörpültek az ő hatalmas cselekedeteinek nagysága mellett. Egy napon, élte alkonyán eszébe jutott, hogy előhívassa udvari történetíróját s felirassa vele mindazt, a mit ő nagyot, szépet és jót mivelt. Elővettek egy rengeteg nagy táblát. Arra felírtak mindent. Népirtó háborukat, királyok feletti dia-

dalokat, kincs-szerző és országhódító hadjáratokat, aztán rabbá tett királyok megkegyelmezéseit, fényes uraknak adott drága ajándékokat, szóval, mindenféle hatalmas és dicsőséges dolgokat.

A királyi palota tőszomszédságában lakott egy szegény özvegyasszony, árva kis unokájával. A király mindennap küldött nekik egy kenyert, abból éltek. A nagy tábla végére felírta a királyi történetíró ezt a minnennapi jótékonytságot is, nehogy valami kimaradjon.

Mikor készen volt az életrajz, a király elébe állították a táblát. Reátekintett a király. De abban a pillanatban megjelent egy láthatatlan kéz és letörülte az egész táblát, éppen csak a legutolsó tételt hagyva rajta — az özvegyasszony kenyerét...

A ki láthatatlan, de ő maga mindent lát — az előtt csak ez volt feljegyzésre méltó.

Ajánlom becses figyelmükbe ezt a legutolsó tételt.

Dr. Jenei Viktor.

Trefort Ágost miniszter a néptanítókról.

A III. egyetemes tanítógyűlés végrehajtó bizottsága s a tanítói árvaházi egyesület pünkösdi vasárnapján és hét-főjén tartott ülést.

E két testület a közökt. miniszterhez küldötttséget mentett, hogy kéréseit s kívánságait elébe terjessze. A két küldötttséget Tóth József pestmegyei tanfelügyelő és Lakits Vendel fővárosi igazgató-tanító vezették.

Elsőnek Tóth József szólt, megköszönve a támogatást, s kérte a minisztert, hogy az árvaház protektorságát elfogadni kegyeskedjék. Utána Lakits Vendel mondott hosszabb beszédben köszönetet az Eötvös-alap gyámolításáért, kérve a minisztert, részesítse azt továbbra is gondoskodásában s különösen az állam által rendezni szokott sorsjátékokból juttasson neki évről-évre valamit. Megkérte egyúttal a minisztert, hogy a végrehajtó bizottság által a nagy szünetben rendezendő gyűlést annyiban támogatni kegyeskedjék, hogy a feljövő tanítók az egészségügy köréből ez alkalommal szakszerű felolvasásokat hallgathassanak. Ezekre nézve kérvényt is nyújtott át a miniszternek. A miniszter mindkét beszédre hosszabban, teljes félórán át válaszolt. Lényegében e beszéd a következő, igen tanulságos enuncziációkat tartalmazza:

A tanítói árvaház protektorságát örömmel elfogadom; itt azonban — mondá felmelegedve, erősebb hangon — még meg nem állunk; szándékom, uraim, minden tanító-képző intézet mellett létesíteni egy ily árvaházat; s ha isten segít ezt még miniszterségem alatt szeretném megvalósítva látni. Mert én a tanítók sorsát nagyon szívesen hordom. A jó tanító igen fontos tényező a társadalomban, ezért is fektetek én a tanítóképzésre oly kiváló súlyt. Nem értem — mondá a miniszter — miért ellenségei némelyek az intézetek intézményének, holott be van bizonyítva, hogy csakis e mellett virágozhatnak fel sikeresen a tanítóképzés. Oda kell hatnunk a jövőben, hogy a felekezeti képezdék is ez alapon szerveztessenek. A művelt, jó tanítót én nagyon tiszteltem és becsülöm. Ismertem tanítókat, kik oly nemes módon töltötték be hivatásukat, oly szép műveltséggel rendelkeztek, hogy képesek lettek volna miniszteri állás betöltésére is.

De kétségtelen uraim az is, hogy nagy az oly tanítók száma, kik nemes hivatásukat nem tudják eléggé megérteni, sokan vannak, kik saját állásukat kicsinyelve, helytelen ambíció által vezéreltetve, magasabb működési tért keresnek maguknak. Csak e napokban volt nálam — tévé hozzá — egy tanító, kit állásából formaliter elcsaptak s arra kért, nevezem ki segédtanfelügyelőnek, ő erre elég erőt és tehetséget érez magában. Mit mondjunk az ily beteges képzelődésre? A tanítók gyakori gyülelésének csakis épen azért nem vagyok barátja, mert tapasztaltam, hogy egyes szerepelni vágyó emberek ezt a beteges képzelődést ébresztik fel a tanítóknak, a helyett, hogy a nevelői bölcsesség, a tanítói nemes hivatás fejlesztésére kívánnának inkább hatni.

Tapasztalatból mondhatom, uraim, azt is, hogy társadalmunk felsőbb köreiben a népoktatásügy és a tanítók sorsa iránt nagy volt a rokonszenv és az érdeklődés az előző években; és mit kellett látnom? azt, hogy az utóbbi pár év alatt ez a szép érdeklődés és rokonszenv teljesen megszűnt.

És miért? Mert a tanítók politikai pártviszályokba keveredtek. Sokan vannak a tanítók között, kik azt hiszik, hogy ők vannak egyedül hivatva a társadalmat reformálni, holott előbb önmagukat és iskolájukat kellene reformálniok.

Én arra törekszem — folytatá tovább a miniszter — hogy a tanítót mindenki tisztelje és becsülje s ezért nem tartom kívánatosnak, hogy az állam és társadalom főtényezői között a tanítókkal szemben az az ellenszenv fejlődjék ki, mely egykor Franciaország ötezer tanítójának vette el kenyerét. Legyen a tanító önértetes, ezt akarom, de ne kapassa el magát. Tudom én jól, hogy azon hasznos szolgálatokkal szemben, miket a tanító tesz, az ő elismeretése és jutalmazása ma még nincs kellő arányban s a tanítók e materiális baján okvetetlenül kell segíteni. Én törekszem is erre s hiszem, hogy a tanítóság hazafisága és műveltsége a közel jövőben már ki fogja vivni azt, a mi e tekintetben még hiányzik.

Én a fővárosi tanítóktól, mint kik műveltség és szakismeret dolgában Magyarország tanítóságának elitjét képezik, sokat várok. Ezeknek kell oda hatniok, hogy az a beteges képzelődés, mely az ország tanítóságának selejtebb részét elfogja, melynélfogva igen sok, hivatását betölteni nem képes tanító, a társadalom reformálását tűzi ki feladatul, megszűnjék. Nem akarom én, hogy a tanító földhöz szegzett rabszolga legyen, sőt azt kívánom, hogy az önértetet, önállóságot és gondolkodási szabadságot a tanítóban senki el ne nyomja. Az olyan tanító, a ki midenre csak fejet bólint, előttem nem kedves. El van veszve az a nemzet, melynek tanítói szolgáléküségére vannak kárhóztatva. Ismételtlen mondom, én a néptanítókat nemzetünk fejlődésére nézve a legfontosabb tényezők egyikének tartom. Ők vannak hivatva okos előrelátással, bölcs megfontolással vezetni a felnövő nemzedékeket, jó példaadással hatni a nép erkölcsi világára s terjesztetni azokat az eszméket, melyek a vagyonosodásra, a jólétre vezetnek. Csinálhatunk mi tanterveket, adhatunk ki rendeleteket, nevezhetünk ki tanfelügyelőket, a legszebb törekvés dugába dől, ha a tanító nem működik helyes irányban s hivatását nem képes kellőleg betölteni. Csak ő tőle függ egészséges gondolkodást, hasznos munkássági ösztönt önteni a népbe, csak ő hirdetheti hatásosan azokat az egészségügyi szabályokat, melyeknek követésétől függ egészségügyi mizeriánk megszűntetése. Ezért szíves készséggel vagyok hajlandó a végrehajtó bizottságnak ama kérelmét teljesíteni, hogy a ki-

állításra feljövő tanítóknak az egészségügyről felolvasások tartassanak. De nem szeretném, ha ez előadások tartásánál a hallgatóság nagy száma a kitűzött cél sikerét kockáztatná.

Nem ellenzem a nagy szünetekben a végrehajtó bizottsági gyűlés megtartását, ámbar a fődologra nézve, mely a gyűlés tárgyául ki van tűzve a tanítói nyugdíjtörvény revízióját illetőleg, annyit mondhatok, hogy nekem minden törekvésem e tekintetben oda irányul, hogy a néptanítóknak jogos és méltányos kívánságai e részben kielégítést nyerjenek.

Én a törvényhozás előtt több ízben tett ígéretemhez képest is már ezt a kérdést is régebb idő óta tanulmányoztatam miniszteriumomban s a mennyiben lehet, minthogy a dolog matematikai számításokon is alapul, figyelembe fogom venni a tanítóság kérelmét is. Nehéz dolog lesz ugyan, szegény országunk anyagi viszonyait tekintve, a felmerült kívánalmak mindegyikét teljesíteni, de a mit a nemzet tör-

vényhozó testülete a tanítók érdekében megtehet, bizton remélem, hogy meg is fogja tenni. Ma még szegények vagyunk, de hiszem, anyagi jólétünk a jövőben emelkedni fog, a kiállításnak meg lesz az a haszna, megtanuljuk belőle: nem elég csupán termelnünk, de a termelt anyagot fel is kell dolgoznunk, s a hazai ipar így majd virágzásnak fog indulni.

Én — fejezé be a miniszter több ízben lelkes éljenzéssel félbeszakított beszédét — minden évben csináltak magamnak egy öltözet ruhát hazai posztóból s nincs okom megbánni.

Ezzel még egyszer biztosítván a küldöttséget arról, hogy ő a tanítóság ügyét leglelkesebben karolja fel s a jó tanítókért mindent megtesz, a küldöttséget, kezét fogva annak minden egyes tagjával, magától elbocsátá.

T Á R C A .

A T A N I T Ó Ö Z V E G Y E .

— Prolog. —

A tanítók özvegyei és árvái javára Békés-Gyulán 1885. évi május hó 26-án rendezett hangversenyhez

IRTA: K O M Ó C S Y J Ó Z S E F .

Áldott legyen a szív, áldott legyen a kéz,
Mely a szenvedőnek könyeit letörli,
A kinek élete oly sulyos, oly nehéz,
Napjait bánatban, inség között tölti.
Nincs egy meleg sugár, mely megvilágítsa
Örömtelen útját földi pályájának,
A kinek nyomában mint százfeju Hydra,
Szükség, szomorúság, szenvedések járnak.

Pedig volt neki is boldog napja hajdan,
Enyhülés lakozott családi fészében,
Társa volt férjének örömben és bajban,
Gyermekei fölött ha virrasztott ébren;
A férj munkájáért volt napi kenyere,
Mit a férj levitt a zord sirba magával...
És most a tanító szegény bús özvegye
Egy sorsra jutott az üldözött madárral.

Búbánatos fejét nincs hová lehajtsa,
Nincs, ki ruhát, ételt adjon gyermekének;
Eltűnt boldogságát szíve ha óhajtja.
Fájdalommal töltik az édes emlékek.
Beteg gyermekének lázas álma felett
Olyan laasan mulik az éj bús órája!
Hiában lakozik lelkében szeretet:
A kelő hajnal is új kint hoz reája.

Pedig férje — mig élt — dicső munkát végzett:
Embereket nevelt Istennek, hazának.
Lelke, mint lobogó fáklya lángja, égott,
Világot terjesztve másnak, nem magának.
Az Isten kertjében nyesett, oltogatott,
A tudásnak magvát hintette a kertben.
Az erényt — a szívben az isteni magot —
Gyümölcsöző nemes virággá fejlesztve!

Te apa! te anya!... szived magzatának
Ugy-e, hogy örültél — fejlődését látva?
Lásd, most e bánatba merült hű anyának
Szenvedő gyermekét, mily elhagyott árva!
Óh, jöjjetek, hozzá! Az árvát, özvegyet
Vigasztaljátok meg, segítsétek őket:
Szárítsátok fel a keserű könnyeket,
Hálátok illeti e bús szenvedőket.

Áldott legyen a szív, áldott az a lélek,
Mely a tanítónak siet özvegyéhez!
Ki vigasztalást nyújt árvának, szegénynek:
Az istennek tetsző, nemes munkát végez...
Jöjjetek, jöjjetek, — szívetek hálája
Hozzon áldozatot az igaz érdemnek,
Koszorút tegyetek a holtak sirjára, —
Szegény árváinak adjatok kenyeret.

Az 1883. évi országos tanítói képviselői közgyűlés

munkálatai alapján hozott miniszteri határozatok most jelentek meg, tehát majdnem két évvel a gyűlés után, a nélkül, hogy e hosszú késelem okairól a legkisebb felvilágosítást nyertük volna. Mindazáltal örülünk annak, hogy végre napvilágot látnak a határozatok, mert ez véget vet amaz aggodalomnak, hogy a közokt. miniszteriumban talán már el is ejtették magát az intézményt, mely főleg a második gyűlésen nem kifogástalanul funkcionált.

A határozatok biztosítékot nyújtanak arról, hogy az intézményt, melynek igen nagy szerepet tulajdonítunk a magyar hatóság szellemi s anyagi érdekeinek támogatásában, fentartják s fejleszteni szándékoznak.

A miniszteri határozatok kilencz szakaszból állanak s a beterjesztett munkálatokon egészben véve keveset módosítanak.

Az egyes határozatokat legközelebb bővebben fogjuk ösmertetni, egyelőre a legfontosabbról, mely az országos tanítótestületi képviselői közgyűlés szervezetének módosításáról szól, emlékszünk meg. Tudvalevőleg ez szolgáltatott alkalmat a közgyűlés utolsó napján amaz izetlen jelenetekre, melyek oly disharmonikus módon fejezték be a közgyűlés tanácskozásait.

A miniszter ezen munkálaton is keveset változtatva, tehát megtartotta az alapot, melyen a közgyűlés áll, a mi bizonyára azt jelenti, hogy a miniszteriumban még egyszer meg akarják kísérteni, vajjon ez az alap elbirja-e ez intézményt, vajjon a különböző közreműködésre fölhívott tényezők akarnak-e, tudnak-e békésen együtt működni, neutrális téren népoktatásunk fejlesztése céljából találkozni. Kívánjuk, hogy e kísérletnek sikere legyen. A változtatások, melyek a miniszteri határozatban foglaltak, a következők:

A gyűlés összetétele marad, a mint a javaslat megállapítja, csak egy új pont vétetett be, t. i., hogy az Eötvös-alap és az arvház elnökei és pénztárnokai is tagjai a gyűlésnek. Fontos változtatás az, hogy nem minden két évben lesz gyűlés, hanem „minden két, avagy három évben“, a miből világos, hogy az idén nem lesz.

A javaslatban csak ötven tagot számláló egyesületnek adatott meg a képviselő választásának joga; a miniszteri határozatban e szám harminczra szállított le. Az a pont, mely az utolsó gyűlésen annyi bajra adott okot, a következő volt:

Elfogadtatott Reberics Imre indítványa, hogy „a tanítóegyesületek az országos tanítói képv. közgyűlésre képviselőül a rendes tagok közül csak nyilvános tanítóintézetekben működő elemi, felső nép és polgári iskolai világi férfitanítókat választhatnak.“

A következő pont volt: „Az orsz. tanítótestületi képviselőválasztásánál: sem választói joggal nem bírnak, sem képviselőül nem választhatók: a lelkész-igazgatók, a lelkész-tanítók, hitelemzők, ének-, rajz- és tornatanítók.“ E pontokon történt a legfontosabb változtatás. Kimaradt az első pontból az a „világi“, mely körül oly nagy harc folyt, a nélkül azonban, hogy a kormány a második képviselői közgyűlés intencióját elejtette volna.

A második pont kárpoztást nyújt a világi kimaradásáért, egy új harmadik pont pedig iparkodik a felekezeti érdeket a tanügyivel kibékíteni, nézetünk szerint, körülményeink közt elég helyesen; de közöljük a 4-ik §. első három alineaját szóról-szóra:

A tanítói egyesületek (testületek) országos gyűlésére képviselőül a rendes tagok közül csak nyilvános tanítóintézetekben működő elemi, felső nép- és polgári iskolai okleveles férfitanítók választhatók.

Az orsz. tanítótestületi képviselőválasztásánál csak választási joggal bírnak, de képviselőül nem választhatók: a lelkész-igazgatók, a lelkész-tanítók, segédlelkészek mint hitelemzők, ének-, rajz- és tornatanítók.

Ellenben hivatalból kiküldött oly hitelemzők, kik lelkesíti s illetőleg segédlelkészi egyéb funkciókat nem végeznek, hanem csupán tanítással foglalkoznak, nemcsak választók, hanem választhatók is.“

A közgyűlés feladatának kitűzésében is bizonyos liberalismust tanúsított a kormány. Eddig mereven ellenezte, hogy a tanítószág anyagi ügyei a közgyűlési tanácskozások tárgyát képezhessék.

Az utolsó gyűlésen elfogadták a következő pontot: „Tekintettel a hazai tanítószág anyagi állapotának rendezetlen voltára, a II. országos t. k. közgyűlés kimondja, hogy a tanítószág anyagi állását czélzó eszközök és módok megbeszélését is fölveszi ügyrendjébe.“ Így nem vétetett be a pont a miniszteri határozatba, de az 5. §. uje) pontja ezt mondja: „Tanácskozik (t. i. a közgyűlés) a tanítószág sorsának javítása fölött.“

Egyéb említésre méltó változás a szervezeti szabályzatban nem történt.

IRODALOM.

University Library Cluj

Előgyakorlatok az irva-olvasás tanításához. Irta Gyertyánffy István. Második teljesen átdolgozott és bővített kiadás. Budapest, Aigner Lajos, 1884. Ára?

Hogy az irás és olvasás tanításában a tanító a kivánt eredményhez jusson egy tanév leforgása alatt, s hogy az úgy a tanítóra, mint tanítványaira nézve kedves foglalkozás s ne sirva-olvasás legyen, bátran állítom, hogy erre azon helyesen feldolgozott előgyakorlatok vezetik a tanítót, melyek a tulajdonképeni irva-olvasást okvetlen meg kell hogy előzzék.

Ezen előgyakorlatok teszik az irva-olvasás kezdő-, kiindulópontját, Achillesi sarkát, az irva-olvasás legelső alapját, mely ha el van találva, biztosan építhetünk s annál könnyebben, minél kevesebb hézagot hagyunk ott, hol oly fontos a hézagtalan, el nem hamarodott előhaladás, az egymásután.

Mik legyenek az irás és olvasás ezen fontos előgyakorlatai, mily terjedelemben, mily rendben, egy órán mennyi s minő módszerrel tanítandók az olvasás előgyakorlatai, hogy haladjanak párhuzamban az irás és rajz együttes gyakorlataival, azt a jelzett mű világosan kimutatja, biztosan kalauzolja a tanítót; útát, módot mutatva, miért kívánatos, hogy e mű minél szélesebb körben terjedjen tanítóink között.

E mű kiegészítő része a Nagy László beszéd-értelem-gyakorlatainak és Gönczi Pál az „ABC“-hez írt vezérkönyvének, mennyiben azoknak e nemű hiányait pótolja s ezért nélkülözhetlen mind azok kezében, kik az említett 2 művet használják. A mű első kiadása 12 évig tartott s most újból „12 évi próba és tapasztalat szülte javításokkal és bővítésekkel“ — mondja szerző — s a rajz előgyakorlataival is megtoldva jelent meg.

Tizenkét év!... Nem tudjuk, hogy hány példányban nyomattott ki az első kiadás, de nem tehetjük, hogy csodálkozásunknak a felett kifejezést ne adjunk, hogy egy ily irva-olvasást tanítók kezében mellözhetlen vezérkönyv egy korábbi kiadása, hogy nem vált szükségessé?

De lássuk a művet közelebbről:

A megszokott bevezetés után, melyben szerző a mű első és most újból születésének szükségességét indokolja, „Az irva-olvasás és rajzolás előgyakorlatai“ cím alatt elmondja, hogy az előgyakorlatok részint a halló és beszélő szervekre, részint a látásra és en-

nek végrehajtó eszközére a kézre vonatkoznak, melyek nem egymás után — mint a könnyebb áttekintés kedvéért a műben is van — hanem egymás mellett tanítandók s még azt, hogy írási gyakorlatok e fókán önként kínálkoznak, hogy velők a rajz előgyakorlatai egybekapcsoltsanak. És ez nagyon helyén van

A halló és beszélő szervek gyakorlása czim alatt az efféle gyakorlatok czélját és úgy az összerakó, mint az elemző hangoztatás szükségességét bizonyítja be szerző, mely előbbi az írásnál, utóbbi az olvasásnál válik elkerülhetlen szükségessé.

Ezután áttér a magánhangzók kiválasztására, az első i hang kiválasztását módszertanilag keresztülvive s végül megalkotja az „i“ és „a“ hangsort.

Itt meg kívánom jegyezni, hogy míg szerző egyes szók értelmét, melyek az elbeszélésben előjönnek, — például kikapott, megérteti, addig kérdésösködésével olyat hoz fel, mely szintén megértésre szorul. Ennél lényegesebb megjegyzésem van a hangok egymásutánjára, melyről szerző is mondja, hogy azok bizonyos hangtani fokozatosságban jönnek egymás után, amint azt a beszélő szerv fokozatos módosulása is hozza magával. Eppen ez itt a baj, mert a hangokat a maguk tiszta hangzásukban kell hogy a gyermekek felfogják, míg a megállapított sorrendben könnyen egymásba olvadnak s ez okból nehezebben fogják fel. Tehát éppen ellenére tesziünk annak, mit akarunk. Ha egy dolgot tisztán akarunk felfogni, annak gyakran az ellenzőjét állítjuk melléje s nem mindjárt a hozzá legközelebb esőt, mert ez gyakran zavarhat a felfogásban.

En részéről a hangzásra és kimondásra legtávolabb eső hangokat sorolván egymás mellé, vagy követnők azt a rendet, mit a Gönczi „ABC“ mutat. E szerint lenne: i, ú, ü, e, é, és ó, ő, a, á.

A magánhangzók kiválasztását elvégezve, a mássalhangzók tárgyalására tér szerző, indokoltan mint elvet állítja fel, hogy a mássalhangzók első fokon két hangot oly szökből választandók ki, melyeknél a mássalhangzók vannak s ezután azon fontos kérdést veti fel, hogy ezek mily sorrendben vétessenek elő s ugyancsak mint elvet állítja föl: azok jöjjenek legelőbb, melyeket a gyermek könnyebben kiejt, tehát: könnyebből menjünk a nehezebbre. Ez elv helyes, semmi kifogásom ellene, de még a bátorokdm annyival megőviteni, hogy mássalhangzók sorrendjének a megállapításánál az első, s legelőbbeknek tegyük azokat, melyek egyszerűsminél könnyebben felfoghatók a hallézők által s huzamosan hangoztathatók.

Szerző az elv felállításával mellett az összes mássalhangzók egymásutánját is bemutatja, mely 7 csoportban a következőkben sorakozik:

1. csoport: m, b és p hangok, mert a gyermek a mama és papa szót tanulja meg leghamarabb. 2-ba *ajak-foghangok*: v, f. 3-ba *orrhangok*: n. 4-be a *torokhangok*: h, g, k. 5-be az *inyhangok*: j, l, gy, ny, ty. 6-ba *foghangok*: d, t, z, zs, sz, s, cs, cz, dz, ds. 7-be *nyelvhangok*: l, r.

A mássalhangzók minő elv szerint választandók ki — mint mondanám — helyes, de a bemutatott egymásután kifogásolom, először ugyanazért miert a magánhangzók egymásutánját, t. i. az egy csoportban levők igen egyhangzásuak, könnyen egymásba folyók, nehezen foghatók fel s különböztethetők meg még a gyermek gyenge hallézőke által s mint a tanmenet mutatja a mű végén ezek ismeretése egymás mellé esik.

Másodszor azon elvnel fogva, melylyel szerzőt kiegészítém, t. i. elsősorban azon mássalhangzók veendőek elő, melyek a hallézők által könnyebben felfoghatók s huzamosan hangoztathatók. Ez esetben a s, z, v, sz, j, l, zs jönének legelő, itt ügyelve — mint megjegyzém — arra, hogy az egymásba folyók egymástól távolabb jöjjenek elő s nem közvetlen egymásután.

A mássalhangzók sorrendjének bemutatásával, azok megismeretésének módszertani kivitelére tér s a megállapított sorrend első hangjának, a „m“-nek kiválasztásával útát és módot mutat a többinek is ilyenképen való kiválasztására.

A menet a következő:

1. *A mássalhangzó, mint utóhang*, hol a megállapított szer szerint jönek a hangok, mindenikre egy szót felhozva, kimaradnak főképen azok, melyek nem jönek elő, mint utóhangok.

2. *A mássalhangzó, mint előhang*, itt azok jönek első sorban ismeretetés alá, melyek az előbbi szakaszban nem voltak megismeretethetők.

3. *A három hangzóju egytagu szavak*, a) magánhangzó két mássalhangzó között; b) magánhangzó külön, két mássalhangzó egymás mellett.

4. *A négyhangzóju egytagu szavak*. Ezt követi a két és több tagu szavak megismeretése, hangokra bontása és összerakása, mely szétbontást és összerakást, mint a legfőbb czélt, minden kínálkozó alkalommal a tanító figyelmébe ajánlja szerző.

Az első hang „m“ ismertetésére térve, megjegyzem, hogy elsőnek már azért sem jó, mert nem lehet rá alkalmas szót találni. Szerző „ám“ üres szót vette fel, mit gyermeknek megérteni nehéz; később pedig a „k“ ismertetését hátrább hagyja, mert „ék“ szó jelentményét kevés gyermek fogja megérteni. Bátor vagyok kérdezni: a kettő közül, melyik értelmetlenebb?

Még csak egyet az első részben.

Az „m“ megismerése után szerző mindjárt a magán- és mássalhangzók megkülönböztetését adja. Ez igen korai, előbb a tárgyat, ezután a nevet.

A mű második része a látási- és kézyakorlatokat adja elő, módszertanilag keresztülvive. *„Az írás és rajzolás előgyakorlatai“* czim alatt az e nemű gyakorlatoknál is a szemléltetés szükségességét bizonyítja s ajánlja azt a tanító figyelmébe.

Ezt követi: *„A pont szemléltetése és annak előállítás a táblán“* módszeresen keresztülvive. A pontok egymás mellé, egymás alá és felé helyezése s ezzel az irányok megjelölése. Ezután: *„Az egyenes vonal szemléltetése és előállítása a táblán“* álló, fekvő és különböző irányú dült vonalok.

3. pont: *„A különböző irányú egyenes vonalok összeköttetésének szemléltetése és előállítása. Bevezetés a stigmographiai rajzba.“* E czim alatt megalkotja szerző a különböző alakú és állású szögeket a 3 és 4 szöget, mellözve mértani megkülönböztetéseket és ezután útastást ad a stigmographiai rajz megkezdéséhez. Annyit ölel fel, mennyi az írás gyakorlataihoz éppen elégséges s elég arra is, hogy a rajz, mint különvált tárgy az előzmények után tanítható legyen; mint stigmographiai rajz.

4. pont: *„A görbe vonalok szemléltetése és előállítása“* czim alatt a kör szemléltetéséből kiindulva megalkotja az egész és az írásnál fontosabb szerepet játszó félkört és pedig alsó, felső, jobb és bal félkört.

5. pont: *„A görbe vonalok összeköttetése az egyenesekkel“* czim alatt a betűk egyszerűbb alakjait adja s ezzel az írás és olvasás előgyakorlatai egygyé olvadnak.

A mű végén: *„Tanmenet“* czim alatt az összes előgyakorlatokat hat hétre és minden hétre 6 félórát számítva egy tájékozó áttekintést nyújt szerző, melynél világosan kimutatja mind a hangoztatási előgyakorlatokból, mind az írási és rajzolás előgyakorlatokból: mi jó egyszeri tanításra és hogy haladjanak e gyakorlatok egymással párhuzamban.

E szerint 36 félóra alatt be vannak végezve az írás és olvasás előgyakorlatai s bátran mondhatom magam is szerzővel, hogy ennyi előgyakorlat éppen elég. Oszott iskolában a több idő inkább begyakorlásra fordítandó, hol pedig a tanulási idő rövid, útastással szolgál arra nézve is, mi maradhat ki.

En részéről a kis művet, mint a mely módszertanilag, kellő beosztással, éppen elégséges terjedelemben a kellő útastást megadva, hol szükséges a figyelmeztetés, a tanítót az akadályokra figyelmessé téve, adja az írás, olvasás és rajzolás előgyakorlatait, a jelzett, nem épen lényegtelen megjegyzésem daczára is, melegen tudom ajánlani kartársaim becses figyelmébe, mint irodalmunkban e téren páratlan kis könyvet.

Staudner Gyula.

VEGYESEK.

— *Néhány szó az olasz és francia felsőbb leányiskolákról*, írta de Gerando Antonina, a kolozsvári felsőbb leányiskola igazgatója. Különlönyomat a »Nemzeti Nőnevelésből.« Becces tapasztalatokat, megfigyeléseket közöl benne a szerző, ki a kormány megbízásából tanulmányútát tett Olasz- és Franciaországban.

— *Az orsz. kiállítás s a tanítók*. Debreczen város özszes tanítóinak 15—15 frnyi segélyt szavazott meg oly czélra, hogy az orsz. kiállítást látogathassák. Hasonló intézkedést már több más város is tett, sőt maga a főváros minden egyes iskolától 1—1 tanítót 3 frt napidíjban részesít bizonyos számú napokig, hogy a kiállítást tanulmányozhassa s tanulmányáról az iskolaszéknek jelentést teheszen.

TARTALOM. A természettudományok tanítása. *Dr. Bartók István.* — Az iskola egészségügyi szempontból. *E. Gy.* — A rongyos egylet ügyéről. *Dr. Jenei Viktor.* — Trefort Ágost miniszter a néptanítókról. — Az 1883. évi orsz. tanítói képviselői közgyűlés. — **Tárca:** A tanító özvegye. (Prolog.) *Komócsy Józseftől.* — **Vegyesek.**